

VIZITA "CORULUI MOȘILOR" ÎN ROMÂNIA (1906), DESCRISĂ DE PREOTUL NICOLAE CADO DIN PÂCLIȘA (JUD.ALBA)

Inventarul parohiei greco-orientale din comuna Pâclișa păstrează o *Cronică* redactată de preoții care s-au succedat la cârma bisericii, din anul 1878 până azi¹. Nicolae Cado, autorul primelor însemnări istorice consemnate de-a lungul unei jumătăți de veac (1878-1925), ne relatează faptele mai importante petrecute în sat, adesea în contextul evenimentelor istorice internaționale, cu obiectivitatea și exactitatea martorului ocular². Relatările sale se bazează și pe datele furnizate de matricolele parohiale și însemnările păstrate în paginile colbuite ale cărților bisericești, dar valorifică și mărturiile orale oferite de "*tradiția veche rămasă în popor*"³.

Cronicarul a văzut lumina zilei la Pâclișa, la 19 ianuarie 1854. Mama sa, "*Maria (Marișca) născută Popoviciu*", era "*fata fostului paroh Clemente Popoviciu*", iar tatăl său, Nicolae Cado, fusese preot în același sat.

Între anii 1861-1862, învață "*la școala erarială din Partoș*", după care urmează cursurile școlii "*normale rom. cat. din Alba Iulia*", apoi trece "*la gimnaziul rom. cat.*", iar, în anul 1874, susține "*examenul de maturitate în lyceul episcopesc*". După absolvirea gimnaziului, voind că urmeze filosofia, s-a "*suplicat la fundațiunea lui Emanoil Gojdu pentru un stipendiu*". Neobținând însă ajutorul de care avea nevoie, "*în toamna anului 1874*", Nicolae Cado s-a "*dus la cursul clerical din Sibiu pe carele l-am absolvit în iunie 1877*". "*În orele libere de prelegere*", s-a angajat "*cancelist în cancelaria consistorială*".

După hirostonirea sa, va sluji "*ca preot*" în biserica din "*Groape*", situată în suburbia Josefini din Sibiu. Odată cu "*depărtarea fostului paroh Ioachim Băcilă*", începând de la 1 ianuarie 1878, va fi ales ca preot la parohia din Pâclișa.

Prezentându-și biografia în pagina de introducere așezată la începutul textului, autorul ne relatează că, în anul 1901, a "*făcut prin un compactor din Alba Iulia un protocol legat din 35 coale de hârtie*", l-a numit "*Cronica parohiei gr.or. din Pâclișa*" și a înserat, în paginile 1-37, primele însemnări ale întâmplărilor petrecute "*din toamna anului 1901 până la sfârșitul anului 1902*".

La 4 martie 1903, Consistoriul arhidiecesan din Sibiu a emis un

"cerculariul (nr. 2142 B)" și "a dispus pentru întreaga archidieceasa noastră ortodoxă, ca în fiecare parohie să se introducă o "Conducă" bine compactată cu pereții tari". Parohul urma să consemneze în paginile cronicii "momentele mai însemnate ce obvin în comună în decursul anului și cari merită a fi însemnate pentru posteritate".

Potrivit ordinului consistorial primit în parohie, Nicolae Cado și-a procurat o "Condică de la tipografia archidieceșană din Sibiu". La aceasta a adăugat "Cronica mea de mai înainte", pe care a dus-o "la un compactor din Alba Iulia și am lăsat de a mai aduna la cele 35 coale încă alte 60 coale de hârthie și a compactat-o din nou, în table noue și mai tari; așa cum se prezintă ea acum, i-am dat numirea de "Condică", cum se numește în cerculariul consistorial..., apoi, cu începere de la anul 1903, am continuat a scrie în ea mai departe"⁴.

Cronicarul satului Pâclișa adună și prezintă în manuscrisul său numeroase date și informații referitoare la istoria satului și a bisericii în secolele XVIII-XIX, descrie reparațiile succesive suferite de edificiul de cărămidă, consemnează obiectele oferite de diverși localnici și contribuția acestora la zidirea lăcașului de cult etc. În strânsă legătură cu evoluția parohiei, menționează momentul construirii școlii rurale și pe învățătorii care, în vremea sa, au slujit cu dăruire copiii pâclișenilor. Adesea semnaleză activitățile culturale notabile și întâmplările tragice (incendii, inundații, secetă, geruri mari, lipsuri etc.) abătute asupra satului. Evenimentele sociale cu rezonanță internațională, la care participă și comunitatea locală (revoluția de la 1848, primul "război european", Adunarea națională Română de la Alba Iulia etc.), ocupă spații distincte și sunt descrise laconic, dar cu sobrietate și talent literar.

Cel mai important subcapitol, relatat cu acuratețe, se referă la primul război mondial și la urmările acestei înverșunate conflagrații pentru România. Unul dintre momentele premergătoare primului "război european", la care participă și autorul, reprezintă vizita făcută de "Corul Moșilor" din Valea Ampoiului, în România.

În anul 1906, s-au sărbătorit, cu mare fast, 18 veacuri de la cucerirea Daciei de Traian și 40 ani de la începutul domniei "regelui Carol I în România". Cu ocazia dublului jubileu, s-a deschis în Capitală "o expoziție românească grandioasă", însoțită de un amplu program de activități culturale. Sumarul programului cuprindea și un "Festival coral", prevăzut să se desfășoare între 26-31 august. La această festivitate au fost chemate "toate corurile de cântări românești din Ardeal, Banat, Bucovina și România".

O invitație pentru a participa la festivitățile organizate la București a primit și "Corul Moșilor", compus din "preoți, preotese, învețători, învețătoare și alți tineri și tinere din inteligenți și din țărani, din Zlatna,

Abrud și satele din împrejurimi". La 24 august, împreună cu membrii corului, pornește la drum și preotul Nicolae Cado din Pâclișa. Trenul trece "granița pe la Turnu Roșu", străbate Valea Oltului și debarcă în Gara de Nord oaspeții de pe Valea Ampoiului, sosiți "deodată cu celelalte coruri din Ardeal, Banat și Bucovina". Având parte de "o primire grandioasă", preotul și membrii rămân în Capitală până vineri, apoi, luni, 28 august, pornesc spre reședința de vară a regelui de la Sinaia, vizitează "biserica mănăstirii", ovaționează perechea regală, și se ospătează, "pe iarba verde a parcului de pe pârâul Peleşului", cu bucate oferite de primăria locală. La întoarcere, în drum spre București, transilvănenii sunt "splendid primiți" la Ploiești și ospătați în piața orașului. Miercuri, la 29 august, iau parte la slujba ținută "în biserica Mitropoliei din București", cercetează Cimitiru Belu și instituțiile publice. În noaptea zilei de 30 august, pleacă cu trenul din "gara Filaret" spre Constanța, trec Dunărea pe "podul Carol I" și ajung pe țărmul mării, în Tomisul antic. Aici omagiază statuia poetului Ovidiu și-i așază pe cap o coroană de flori. După admirarea peisajului constănțean, a valurilor zbuciumate ale Pontului Euxin și servirea mesei pe țărmul Mării Negre, oaspeții au revenit la București.

Autorul descrierii intitulată "*Mergerea mea la București*" pornește spre Transilvania, "tot prin pasul Turnu Roșu", și se reîntoarce acasă, la Pâclișa, copleșit de impresiile puternice ivite în cursul excursiei făcută în România⁵.

Vizita membrilor "Corului Moșilor" din Valea Ampoiului și a preotului Nicolae Cado, din Pâclișa, la București, Sinaia, Ploiești și în Dobrogea a oferit invitaților prilejul de a cunoaște realitățile istorice și politice din regat, cu un deceniu înainte de participarea României la războiul de reîntregire a neamului.

Excursiile făcute au înviorat sentimentul conștiinței de neam al moșilor din Munții Apuseni și au pregătit climatul patriotic în care se va desfășura, la 1 Decembrie 1918, Marea Unire de la Alba Iulia a "Ardealului și a părților locuite de români din Ungaria" cu Țara.

Anexă

Mergerea mea la București

În anul acesta (1906) regatul României a serbat iubileu dublu: 1) 18 veacuri de la ocuparea Daciei vechi prin împăratul Traian din Roma și colonizarea cu Romani a aceleia, ai căror descendenți suntem noi românii de aci din Ardeal, Banat, Țara Ungurească, Bucovina și România de aci; 2) 40 ani de domnie a Regelui Carol I în România.

Din prilegiul acestui iubileu dublu s-a deschis și o expoziție românească grandioasă în București, la care în cursul anului s-au arangiat multe și felurite festivități.

Între festivitățile arangiate la expoziție a fost și așa numitul "Festival coral", care a avut loc în zilele de 26-31 August c.v., și la care au fost invitate și au luat parte toate corurile de cântări românești din Ardeal, Banat, Bucovina și România.

Între corurile din Ardeal a fost și așa zisul "corul Moșilor" de pe valea Ampoiului, ai cărui membrii au fost preoți, preotese, învețători, învețătorese și alți tineri și tinere din inteligenți și din țărani, din Zlatna, Abrud și satele din împrejurime.

Cu prilejul acestui festival coral și eu subscrisul preot am fost la București pentru cercetarea expoziției. Am plecat din Alba Iulia, joi, în 24 August v. la 3 ore după ameadî în tovărășie cu membrii susnumitului cor al Moșilor, am trecut granița pe la "Turnu Roșu" și sâmbătă la 1 oră după prânz am sosit la gara din București deodată cu celelalte coruri din Ardeal, Banat și Bucovina, unde ni s-a făcut o primire grandioasă din partea Bucureștenilor. Am petrecut prin România până vineri după ameadî. Luni, în 28 August, ni-au dus pe toți străinii cu tren grătit la Sinaia, reședința de vară a regelui, unde după ce am vizitat biserica mănăstirii de acolo și după ce-am făcut ovățiile perechei regale, am fost ospetați de către primăria orașului pe iarba verde a parcului de pe pârâul Peleşului, cu pâne, brânză, salamă și vin bun. La reîntoarce (re) din Sinaia sara ni-au dus prin Ploiești, unde asemenea am fost splendid primiți și bine tratați cu carne friptă, brânză și vin foarte bun, la mese întinse în mijlocul piațului. Marți, în ziua de "Tăierea lui Ioan" am ascultat sfânta liturgie în biserica Mitropoliei din București. Miercuri am cercetat aproape toate celelalte biserici, Cimitiru "Belu" și toate casele și institutele publice mai însemnate din București. Miercuri spre joi, la miezul nopții, din expoziția ni-au dus de-a dreptul la "gara Filaret" a Bucureștilor și ne-au plecat cu doue trenuri de câte 50 de vagoane spre Constanța în Dobrogea, în făcutul zilei am trecut peste Dunărea lată și măreță pe la Cernavodă pe podul de peste Dunăre, numit "Podul Carol I", am trecut de-a latul Dobrogea și la 11 ore an. ameadî am fost în Constanța de pe malul Mării Negre, carele în vechime, pe timpul Romanilor celor vechi, s-a numit "Tomi", și unde a fost esilat poetul roman Ovid de cătră Împăratul roman August. După ce ne-am închinat și am cununat cu o cunună frunoasă statuă a lui Ovid din mijlocul pieței, pe carea au ridicat-o românii din România după anecsarea Dobrogei, după ce am admirat măreața "Marea Neagră" și după ce am fost bine ospetați din partea orașenilor cu carne friptă de berbec, cu brânză, struguri și vin bun, într-un berc de pe țermurea Mării, cătră sară

ne-am întors la București, unde am sosit la 4 ore dimineața. La București am avut cuartirul la consăteanul meu, Ioan Luca, feciorul vigiliului de carcere din Sibiu Petru Luca, un fiu al comunei noastre Pâclișa, care de mai mulți ani se află în București ca barbieru. Vineri la 1 oră după amezi am plecat din București cătră casă, tot prin pasul "Turnu Roșu", și sâmbătă la 5 oare după amiazi am sosit acasă sănătos, mulțumind lui Dumnezeu că mi-a dat să ajung se ved România, Bucureștii, Constanța, Dunărea și Marea Neagră.

Nicolae Cado
paroch.

NOTE

1. Alături de "Cronica parohiei gr.or. din Pâclișa" (mss.) semnalăm și "Cartea de aur a bisericii ortodoxe române din comuna Pâclișa-Alba, donată de căpitan Lucaciu Eugen" (inv.nr. 220). Mulțumim călduros prietenului nostru Daniel Vaida, preotul parohiei Pâclișa, care, în urmă cu două decenii, ne-a atras atenția asupra celor două cronici locale și ne-a dat acces la lecturarea acestora.
2. Nicolae Cado a păstorit 46 de ani și jumătate parohia satului Pâclișa și a murit la 21 iulie 1925. Mormântul său a fost săpat lângă peretele de sud al bisericii din sat. Vezi *Cronica...*, p. 163
3. *Ibidem*, p. 1, 15-16
4. *Ibidem*
5. *Ibidem*, p. 70-71

LA VISITE DU "CHOEUR DES MOTI" EN ROUMANIE (1906) DÉCRITE PAR LE PRÊTRE NICOLAE CADO DE PÂCLIȘA (DÉPARTEMENT D'ALBA)

Résumé

L'inventaire de la paroisse, gréco-orientale de la localité de Pâclișa conserve le manuscrit intitulé "La Chronique paroissiale gréco-orientale de Pâclișa" rédigée par les prêtres qui se sont succédés à la direction de l'église depuis 1878-jusqu'à nos jours.

Nicolae Cado, l'auteur des premières notes historiques consignées durant un demi-siècle (1878-1925) nous relate les plus importants faits passés dans le village, souvent dans le contexte des événements historiques internationaux, avec l'objectivité et l'exactitude du témoin y présent. Ses narrations s'appuient

aussi sur les données fournies par les matricules paroissiales et les notes conservées dans les pages couvertes de poussière des livres religieux mais qui valorise aussi les témoignages oraux offerts par l'ancienne tradition conservée par le peuple".

L'un des moments narrés par le chroniqueur se rapporte à la visite faite par "Le Choeur des Moți" de la vallée d'Ampoi en Roumanie.

En 1906, à Bucarest, on a fêté les dix-huit siècles qui se sont écoulés depuis la conquête de la Dacia par Trajan et les quarante ans depuis le début de la règne de Carol I. À cette occasion, "on a ouvert une grandiose exposition roumaine", suivie d'un ample programme de fêtes culturelles. "Le Choeur des Moți" est invité pour participer à un "Festival choral", déroulé entre 26-31 août, avec "tous les chœurs de chansons roumaines de Transylvanie, de Banat, de Bucovina et de Roumanie".

Le 24 août, Nicolae Cado, se met en route avec les membres du chœur vers Bucarest, ils arrivent dans la Garre du Nord "en même temps que les autres chœurs de Transylvanie, de Banat et de Bucovina" et ils y bénéficient "d'un grandiose accueil". Ils restent dans la Capitale jusque vendredi, puis ils acclament la famille royale à Sinaia, et, de retour, ils sont "splendidement accueillis" et nourris à Ploiești. À Bucarest, ils visitent les églises, le Cimetière Belu et les institutions publiques puis ils participent à l'excursion organisée en Dobrogea, à Constanța et sur le littoral de la Mer Noire, où ils rendent hommage à la statue de poète Ovidiu. De retour à la maison, toujours par le pas "Turnu Roșu", les hôtes de Transylvanie sont accablés par les impressions énouvantes apparues durant l'excursion faite en Roumanie.

La visite des membres du "Choeur des Moți" et du prêtre Nicolae Cado à Bucarest, Sinaia, Ploiești et en Dobrogea, a offert aux invités l'occasion de connaître les réalités historiques et politiques du royaume une décennie avant la participation de Roumanie à la guerre de réintégration de la nation. Les excursions faites ont ranimé le sentiment de la conscience d'appartenance des Moți des Monts Apuseni et on préparé l'ambiance patriotique dans la quelle on va se réaliser, le 1-er Décembre 1918, la Grande Union d'Alba Iulia "de la Transylvanie et des régions de la Hongrie habitées par les Roumains" avec le Pays.